

บทความวิจัย
การพัฒนาการเยียวยาของผู้เสียหายในคดีอาญา
The Development of Victim Remedies in Criminal Cases

วันที่รับบทความ (Received) : 27 มิถุนายน 2568
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 5 กรกฎาคม 2568
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 7 กรกฎาคม 2568
วันที่ตีพิมพ์บทความ (Publish an article) : 30 กันยายน 2568

นันทนา ทวยเจริญ¹

Nantana Tuaycharoen

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาระบบการยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Master's degree student, Master of Arts Program
Department of Justice Development, Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University
เลขที่ 272 หมู่ที่ 9 ถนนสุราษฎร์-นาสาร ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100
No. 272 Moo 9, Suratthani-Nasan Road, Khunthale Subdistrict,
Mueang District, Suratthani Province 84100
E-mail: themis.samui@gmail.com

อัศกร ไชยพงษ์² *

Akkakorn Chaiyapong

รองศาสตราจารย์ ดร., คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Associate Professor Dr., Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University
เลขที่ 272 หมู่ที่ 9 ถนนสุราษฎร์-นาสาร ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100
No. 272 Moo 9, Suratthani-Nasan Road, Khunthale Subdistrict,
Mueang District, Suratthani Province 84100
E-mail: Mr.Akkakorn@gmail.com

¹ ผู้นิพนธ์หลัก (first author)

² ผู้นิพนธ์ร่วม (co-author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตความเสียหายการเยียวยาของผู้เสียหายในคดีอาญา 2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเยียวยาของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศและประเทศไทย และ 3) เสนอแนวทางในพัฒนาขอบเขตความเสียหายการเยียวยาของผู้เสียหายในคดีอาญา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความ วิชาการ งานการศึกษาเชิงคุณภาพและเอกสาร โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และใช้วิธีเรียบเรียงแบบพรรณนาความ เพื่อให้การศึกษานี้มีความสมบูรณ์และมีส่วนช่วยพัฒนากฎหมายการเยียวยาผู้เสียหาย

ผลการศึกษาพบว่า 1) แม้ว่าประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนฯ พ.ศ. 2546 เพื่อเป็นกลไกทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหาย แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม เนื่องจากการเยียวยาของไทยยังมีข้อจำกัด ซึ่งมีปัญหาประการหนึ่งที่สำคัญ คือ ปัญหาด้านขอบเขตของความเสียหายที่ได้รับการชดเชยและความล่าช้าในกระบวนการพิจารณา ซึ่งมีสาเหตุมาจากความซับซ้อนของขั้นตอนการพิสูจน์สิทธิ การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ขาดประสิทธิภาพ และข้อจำกัดด้านบุคลากร 2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา ได้แก่ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้ การปฏิรูประบบการเยียวยาผู้เสียหายทั้งในด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักสากล ดังนี้ (1) ด้านขอบเขตความเสียหายในการเยียวยา ควรมีการปรับขยายขอบเขตในครอบคลุมถึงด้านจิตใจด้วย โดยการปรับเพดานอัตราค่าเยียวยาขยายให้กว้างขึ้นเพื่อให้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน (2) จัดตั้งกองทุนเยียวยาไว้โดยเฉพาะจากเงินค่าปรับและทรัพย์สินที่ริบได้จากอาชญากรรมตามแนวทางของพระราชบัญญัติคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม พ.ศ. 2527 (Victims of Crime Act of 1984 (VOCA)) สหรัฐอเมริกา ใช้เงินค่าปรับและเงินที่ได้จากการยึดทรัพย์สินของผู้กระทำผิดมาเป็นแหล่งรายได้สำหรับกองทุนเยียวยาโดยเฉพาะ ไทยสามารถนำแนวคิดนี้มาใช้โดยจัดตั้ง “กองทุนเพื่อการเยียวยาผู้เสียหายจากคดีอาญา” ที่มีรายได้จากแหล่งถาวร (3) ส่งเสริมสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมสหรัฐอเมริกามีการรับรอง “สิทธิของเหยื่อ” อย่างชัดเจน

คำสำคัญ : การเยียวยา; ผู้เสียหาย; คดีอาญา

Abstract

This study aims to 1) study the problems, concepts and theories related to the extent of damages and compensation for victims in criminal cases, 2) study laws related to the development of compensation for victims in criminal cases in foreign countries and in Thailand, and 3) propose guidelines for developing the extent of damages and compensation for victims in criminal cases. This is a qualitative study conducted by studying and researching information from books, textbooks, academic articles, and research works. The data were analyzed and synthesized using a descriptive method in order to develop guidelines for victim compensation in criminal cases.

The results of the study show that 1) although Thailand has had the Act on Compensation of Victims and Compensation and Expenses for Defendants in Criminal Cases B.E. 2544 (2001) and Amendments (No. 2) B.E. 2559 (2016) and the Ministerial Regulation on Criteria, Methods and Rates for Payment of Compensation B.E. 2546 (2003) as a legal mechanism for compensating victims, in practice, it was found that it still could not effectively and fairly respond to the needs of victims. This is because Thailand's form of compensation still has its limitations. One of the major problems is the problem of the scope of the compensation and the delay in the trial process, which is caused by the complexity of the procedures for proving rights, ineffective coordination between agencies, and personnel limitations. 2) The law related to the development of compensation for victims in criminal cases in Thailand is the Act on Compensation of Victims and Compensation and Expenses for Defendants in Criminal Cases B.E. 2544 (2001). In terms of compensation for victims, it does not cover the needs in terms of the scope and delays of the justice process. Unlike the law in the United States, the United States has enacted the Victims of Crime Act of 1984 (VOCA) which is effective in providing assistance and compensation to victims of criminal cases systematically and comprehensively in all aspects.

Guidelines for developing the scope of compensation for victims of criminal cases. The researcher has recommendations for reforming the compensation system for victims in both the legal and judicial processes, which will be beneficial to the development of an efficient criminal justice process in Thailand in accordance with international principles, as follows: (1) The scope of compensation should be expanded to cover the mental aspect by adjusting the compensation rate ceiling to cover all aspects. (2) A compensation fund should be established using fines and confiscated assets from those committing crimes based on the guidelines in the Victims of Crime Act of 1984 (VOCA) of the United States. Fines and money collected from offenders' confiscated assets should be used as a source of income for the compensation fund specifically. Thailand can apply this concept by establishing a "Victim Compensation Fund" with a permanent source of income. (3)

Victims' rights in the justice process should be acknowledged as done in the United States of America, where "victims' rights" are clearly recognized.

Keywords: Compensation; Victims; Criminal cases

1. บทนำ

แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2566 – 2569) เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาระบบยุติธรรมของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพโปร่งใส และเป็นธรรม โดยให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม โดยแผนแม่บทดังกล่าวได้รับการพัฒนาอ้างอิงจากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มีการมุ่งเน้นการพัฒนาโลกในการช่วยเหลือประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมและเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม และมีการนำหลักนิติรัฐและนิติธรรมมาเป็นแนวทางหลักในการบริหารงานยุติธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในความเป็นธรรมในสังคม

หลักนิติรัฐและนิติธรรมเป็น “หลักการขั้นพื้นฐานของหลักประชาธิปไตยซึ่งเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ หลักความรับผิดชอบแห่งรัฐที่ส่งผลให้รัฐต้องร่วมรับผิดชอบในกรณีที่เกิดการกระทำ ความผิดอาญาขึ้นในสังคม” (วุฒิพงศ์ วิบูลย์วงศ์, 2549) ภายใต้หลักนิติรัฐและนิติธรรม การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาถือเป็นพันธกิจสำคัญของรัฐในการอำนวยความสะดวกทางอาญา การเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นหนึ่งในภารกิจของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายควบคู่ไปกับการลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560) เนื่องจาก “ผู้เสียหายในคดีอาญาถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ต่างไปจากผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งผู้เสียหายสมควรได้รับการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” (แสงเทียนน้อย คเสสา, 2564) จากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติซึ่งไว้รัฐและหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญและมีหน้าที่ที่จะต้องจัดการในเรื่องดังกล่าวให้แก่ “ผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น และจำเลยในกรณีที่เขาถูกรัฐกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดและได้ดำเนินคดีอาญาแก่ผู้นั้นแล้ว และถูกคุมขังอยู่ในระหว่างพิจารณาคดี ทั้ง ๆ ที่มีได้เป็นผู้กระทำความผิดให้ได้รับการชดเชยช่วยเหลือหรือเยียวยาจากรัฐ” (นิเมธ พรหมพยัต, 2563) และเป็นขั้นตอนหนึ่งที่ศาลได้ให้ความสำคัญเพราะถือว่าเป็นบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของบุคคลอื่นทั้งทางร่างกายและจิตใจเพื่อเป็นการบรรเทาและเยียวยาความเดือดร้อนของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา (อริยพร โพธิ์ใส, 2552) อันเป็นการสะท้อนถึงประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนฯ พ.ศ. 2546 เพื่อเป็นกลไกทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหาย แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม เนื่องจากการเยียวยาของไทยยังมีข้อจำกัด ซึ่งมีปัญหาประการหนึ่งที่สำคัญ คือ ปัญหาด้านขอบเขตของความเสียหายที่ได้รับการชดเชยและความล่าช้าในกระบวนการพิจารณา

ซึ่งมีสาเหตุมาจากความซับซ้อนของขั้นตอนการพิสูจน์สิทธิ การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ขาดประสิทธิภาพ และข้อจำกัดด้านบุคลากร

จากการศึกษาการพัฒนาการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา ได้ตระหนักถึงการเยียวยาผู้เสียหายโดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายอย่างเร่งด่วนให้ได้รับความเป็นธรรมและฟื้นฟูสภาพจิตใจ เศรษฐกิจและสังคมหลังจากได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม โดยมีกรรมถึงการชดเชย การสนับสนุนในด้านการดูแลสุขภาพจิตทางด้านจิตใจ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมครบทุกด้าน

ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาขอบเขตความเสียหายและวิเคราะห์สภาพปัญหาของการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาของไทย เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ทั้งนี้ ผลการศึกษาที่ได้จะนำไปสู่การพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการปฏิรูประบบการเยียวยาผู้เสียหายทั้งในด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักสากลต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับขอบเขตความเสียหายการเยียวยาของผู้เสียหายในคดีอาญา
2. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเยียวยาของผู้เสียหายในคดีอาญาของต่างประเทศและประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาแนวทางและเสนอแนวทางในพัฒนาขอบเขตความเสียหายการเยียวยาของผู้เสียหายในคดีอาญา

3. วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เป็นภาษาไทย รวมทั้งหาข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงง่ายและเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ อันเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ตลอดจนศึกษาหนังสือ ตำรา เอกสารคำสอน งานวิจัย รายงานการศึกษา วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ บทความวิจัย ทั้งที่เป็นหนังสือ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์หาคำตอบและข้อสรุป และประยุกต์ใช้เพื่อให้ได้คำตอบที่ตั้งสมมุติฐานไว้ ภายใต้หลักทฤษฎีและหลักกฎหมายเพื่อให้การศึกษานี้มีความสมบูรณ์และมีส่วนช่วยพัฒนากฎหมายการเยียวยาผู้เสียหาย

4. ทบทวนวรรณกรรม

4.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model)

เป็นทฤษฎีที่มุ่งการควบคุมอาชญากรรมเป็นสำคัญ มุ่งถึงการควบคุม ระวัง และปราบปรามอาชญากรรมเป็นใหญ่ ถือว่าหน้าที่อันสำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การควบคุมและการปราบปรามอาชญากรรมที่จะรักษาไว้ให้ได้ซึ่งความสงบสุขของสังคมต้องมีการควบคุมอาชญากรรมอย่างแน่นหนา คดีอาญาทั้งหลายทั้งปวงที่เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามทฤษฎีจะต้องดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ ไม่หยุดชะงัก โดยมีกระบวนการกลั่นกรองในแต่ละขั้นตอน และขั้นตอนต่าง ๆ จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเป็นการปฏิบัติงานประจำ ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่การสอบสวนก่อนทำการจับกุม การสอบสวนภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อฟ้องศาล การพิจารณาคดี และการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด และการ ปลดปล่อยจำเลย

ดังนั้น การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีความรวดเร็ว ซึ่งหมายถึง โอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะหลุดพ้นจากการถูกศาลพิพากษาลงโทษได้น้อยที่สุด ทฤษฎีนี้ถือว่าการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ได้แก่ การวินิจฉัยคดีให้เสร็จไปตั้งแต่ขั้นตอนต้น ๆ ของกระบวนการยุติธรรมอันได้แก่ ขั้นตอนตำรวจ และพนักงานอัยการ อันจะทำให้ผู้ต้องสงสัยหรือผู้บริสุทธิ์ได้รับการปลดปล่อยโดยเร็ว

4.2 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model)

เป็นทฤษฎีที่ยึดกฎหมายเป็นสำคัญ โดยยึดถือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจึงถือหลักว่าคนจะผิดได้จะต้องผ่านการตัดสินของศาลการดำเนินคดีจะต้องกระทำลงไปโดยมิให้เกิดความผิดพลาดได้จะต้องไม่มีอคติและไม่ใช้อำนาจในทางที่ผิดผู้บริสุทธิ์จะต้องได้รับการปกป้องผู้ผิดก็ควรจะได้รับ การลงโทษเป็นประเด็นหลักของรูปแบบที่ยึดกฎหมายเป็นสำคัญ การพิจารณาว่าผู้ใดกระทำความผิดจะต้องดำเนินไปตามวิธีที่ทำให้เชื่อว่าความเป็นธรรมได้เกิดขึ้นแล้ว ผู้ที่ถูกสงสัยว่ากระทำความผิดยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะได้พิสูจน์ในวาระสุดท้ายว่าเขากระทำความผิดจริง

ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาจึงต้องมีความเป็นธรรม เป็นไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม โดยจะมีอุปสรรคขัดขวางมิให้ผู้ต้องหาถูกส่งผ่าน ไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมอย่างสะดวกไม่ได้ ทฤษฎีนี้ไม่เห็นด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมในขั้นตอนตำรวจและพนักงานอัยการ แต่เห็นว่า จะต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการและเปิดเผยในศาลยุติธรรม ทฤษฎีนี้จึงถือว่าบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าได้กระทำเท่านั้น แต่จะมีความผิดก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายพิจารณาพิพากษาชี้ขาดแล้วว่ามีความผิดและผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาจะต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่ให้ความคุ้มครองสิทธิบุคคลอย่างถ่วงถ่วงแล้ว ทฤษฎีนี้ยอมรับว่ามีแต่องค์กรคณะผู้พิพากษาที่เป็นกลางและไม่ลำเอียงเท่านั้นที่เชื่อถือได้ (นันทวรรณ ปันงาม, 2556)

4.3 แนวคิดการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา

แนวคิดการนำระบบการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยรัฐกลับมาใช้อีกครั้งจากการชดเชยค่าเสียหายถูกกลืนกลายเป็นค่าปรับของรัฐนั้น เริ่มในปี ค.ศ. 1847 Bonneville de Marsangey ได้วางแผนที่จะนำการชดเชยกลับมาใช้ต่อมาที่มีการประชุมของ Several International Prisoner

Penitentiary Congresses พยายามก่อตั้งสิทธิของผู้เสียหายอีกครั้งในปี ค.ศ. 1878 การประชุมราชทัณฑ์ระหว่างประเทศที่สต็อกโฮล์ม ซึ่งสรุปได้ว่า

- 1) กฎหมายไม่ให้ความสนใจเพียงพอในการบรรเทาความเสียหายของผู้เสียหาย
- 2) ความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ควรที่จะได้รับการชดเชย
- 3) รายได้ของนักโทษที่สะสมในระหว่างจำคุกอาจเป็นประโยชน์สำหรับเป้าหมายนี้

นักอาชญาวิทยามองเห็นว่า ผู้เสียหายมีบทบาทอย่างสำคัญในการก่อให้เกิดอาชญากรรม และได้กำเนิดวิชาที่เรียกว่า “ศาสตร์ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม” (Science of Victim or Victimology) (R. Morgan, 2559) และนอกจากนี้ ยังเห็นว่า การชดใช้เป็น การแก้แค้นอย่างมีเหตุผลที่จะทำให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบในหน้าที่ของตนระบบความยุติธรรมที่มีอยู่ไม่ให้ความยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย และมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเหยื่ออาชญากรรมขึ้น

ดังนั้น แนวคิดการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญานั้นเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับความเป็นความธรรม และสามารถฟื้นฟูชีวิตกลับคืนสู่สังคมได้อย่างสมศักดิ์ศรี

4.4 ทฤษฎีการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม (Theories of Victimization)

ความคิดในการชดเชยค่าเสียหายได้เกิดขึ้นอีกครั้งในกลางศตวรรษที่ 20 ปี ค.ศ. 1950 ได้มีการเรียกร้องระบบการชดเชยของรัฐในอังกฤษ Margery Fry เป็นคนแรกที่ก่อให้เกิดความสนใจ และเรียกร้องให้ยอมรับความคิดเห็นจากบทความ Justice for Victim (Quakers in the world, ม.ป.ป.) ที่แสดงให้เห็นถึงความบกพร่องของระบบการชดเชยค่าเสียหายที่มีอยู่ในกรณีที่ชาวอังกฤษผู้หนึ่งต้องตาบอดเพราะผลของอาชญากรรม และได้รับค่าทดแทน 11,500 ปอนด์ ซึ่งศาลให้ผู้กระทำผิดทั้งสองคนผ่อนชำระให้อาทิตย์ละ 5 ชิลลิง 22 ผู้เสียหายต้องมีชีวิตถึง 442 ปี จึงจะได้รับชดเชยค่าเสียหายครบทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในสภาผู้แทนราษฎร

ความคิดนี้เกิดขึ้นโดยฉับพลันในอเมริกาในบทความ Round Table ที่วิจารณ์โครงการของอังกฤษที่จะวางหลักการทดแทนโดยรัฐขึ้นโดยคำนวณว่าเป็นการละทิ้งความรับผิดชอบของบุคคลเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเสื่อมโทรมทางสังคมวิทยา (Sociological Decadence) รวมทั้งรายงาน White Paper เรื่อง Penal Practice in a Changing Society ต่อรัฐสภาอังกฤษ เมื่อ ค.ศ. 1959 ว่า ถ้าการชดเชยแก่ผู้เสียหายโดยรัฐก็เท่ากับเป็นการชักชวนให้มีผู้กระทำผิดโดยสังคม ได้มีการเสนอกฎหมายทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐหลายครั้ง จนปี ค.ศ. 1964 อังกฤษร่วมกับสกอตแลนด์ก็เสนอกฎหมายโดยใช้ชื่อว่า Compensation for victims of crimes of Violence จนวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1964 รัฐบาลได้เสนอให้มีการทดลองและแต่งตั้งคณะกรรมการทดแทนค่าเสียหาย (Criminal Injuries Compensation Board) ก่อนหน้านั้นเล็กน้อย นิวซีแลนด์ก็ได้เสนอกฎหมายทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐในปี ค.ศ. 1963 และมีการแต่งตั้ง Crimes Compensation Tribunal ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1964 ในปี ค.ศ. 1964 ความคิดในการชดเชยค่าเสียหายในคดีอาญาจึงแยกให้เห็นชัดเจน ในการทดแทนโดยรัฐ (Compensation) กับการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution) จะเห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและสังคมได้พยายามศึกษารวมทั้งหาวิธีแก้ไข ฟันฟู และคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิดเพื่อให้บุคคลดังกล่าวได้กลับตนเป็นคนดี และอยู่ในสังคมได้ต่อไป ขณะเดียวกันผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดโดยตรง

กลับถูกละเลย จึงได้มีแนวคิดที่จะสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยให้รัฐเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในเรื่องนี้ (ตรีสุตา ทองสุก, 2561)

ดังนั้น แนวคิดการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมช่วยให้เข้าใจปัจจัยที่เพิ่มความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อและแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมได้ดีขึ้นเพื่อนำไปออกแบบมาตรการที่เหมาะสมในการสร้างความปลอดภัยและช่วยเหลือเหยื่ออย่างมีประสิทธิภาพ

4.5 แนวคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาตามแนวคิดสวัสดิการสังคม

เมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคมย่อมเป็นปัญหาของสังคมที่อยู่ในความปกครองดูแลของรัฐ จึงต้องถือว่าเป็นปัญหาของรัฐโดยตรงและเป็นความบกพร่องของรัฐในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยให้กับสังคม เมื่อมีผู้เสียหายจากการก่ออาชญากรรม รัฐจึงควรรับผิดชอบต่อผู้เสียหายด้วยการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย โดยถือว่าเป็นสวัสดิการสังคมประการหนึ่งที่รัฐมีให้แก่ประชาชนของตนเพื่อทดแทนความบกพร่องของรัฐ เห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและสังคมได้พยายามศึกษาวิธีการแก้ไข ฟื้นฟู และคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิดเพื่อให้บุคคลดังกล่าวกลับตนเป็นคนดีและอยู่ในสังคมได้ต่อไป ขณะเดียวกันผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดโดยตรงกลับถูกละเลย จึงได้มีแนวคิดที่จะสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยให้รัฐเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

ดังนั้น สังคมก็ควรให้การช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้นในฐานะที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ดังเช่น ศาสตราจารย์ Rupert Cross นักกฎหมายชาวอังกฤษได้กล่าวว่า “การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมถือว่าเป็นสวัสดิการสังคม (Social Welfare) เพราะความเดือดร้อนและความจำเป็นของมนุษย์เป็นภาระหน้าที่ของรัฐหากเรายอมรับว่าความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสของมนุษย์เป็นเรื่องที่รัฐควรยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ (นนทวรรณ ปันงาม, 2556)

4.6 แนวคิดเกี่ยวกับหลักความรับผิดโดยเด็ดขาดของรัฐต่อผู้เสียหายในคดีอาญา

แนวคิดเกี่ยวกับหลักความรับผิดโดยเด็ดขาดของรัฐต่อผู้เสียหายในคดีอาญามีที่มาจากหลักความรับผิดโดยเด็ดขาดขององค์กร (Strict enterprise liability) เป็นหลักที่ไม่คำนึงว่าความผิดพลาดนั้น จะเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของเจ้าหน้าที่หรือไม่ซึ่งรัฐได้ใช้หลักการนี้เพื่อบรรเทาเยียวยาผลกระทบในกรณีจำเป็นเป็นผู้บริสุทธิ์ที่ต้องถูกคุมขังดำเนินคดีอาญาโดยที่ตนมิได้กระทำความผิดนั้น แต่เกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐจึงเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่รัฐต้องดำเนินการอย่างรัดกุมในทุกขั้นตอน เพราะหากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นจำเป็นจะเป็นผู้ได้รับความเสียหายโดยไม่สมควร ด้วยหลักการนี้ทำให้รัฐแต่ละประเทศเกิดกระบวนการจ่ายค่าทดแทนและมีการวางหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากความเสียหายที่เกิดขึ้นก็มีพื้นฐานที่แตกต่างกัน เช่น กรณีความผิดรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐต้องรับผิดชอบในความเสียหายไม่ว่าเจ้าหน้าที่จะกระทำด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือไม่จึงจะต้องรับผิด หากไม่มีการกระทำอันจะถือเป็นการละเมิดก็ไม่ต้องรับผิด เพราะฉะนั้นการที่จำเลยต้องถูกคุมขังเพราะการกระทำของบุคคลอื่น แต่ไม่ได้เกิดจากความประมาทของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมรัฐไม่ต้องรับผิด

4.7 แนวคิดในการจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

โดยรัฐมีที่มาจากหลักการขององค์การสหประชาชาติจากการตรากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (UN International Covenant on Civil and Political Rights) (General Assembly resolution 2200A (XXI), 2519)

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐซึ่งในบางครั้งก็มีความผิดพลาดและกระบวนการที่ผิดพลาดนั้น ส่งผลโดยตรงต่อจำเลยในคดีอาญาซึ่งต้องถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือทำให้บุคคลผู้บริสุทธิ์ต้องรับโทษ เมื่อเกิดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม รัฐต้องรับผิดชอบและเยียวยาความเสียหายแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากความผิดพลาดนั้น โดยการชดเชยความเสียหายที่บุคคลผู้บริสุทธิ์และยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐให้กลับคืนมาด้วย (General Assembly resolution 2200A (XXI), 2519)

ดังนั้น จากแนวคิดในการที่ให้รัฐรับผิดชอบในความเสียหายแก่ผู้เสียหายและจำเลยอันเกิดจากการพิจารณาผิดพลาดนี้ ทำให้เกิดกระบวนการที่รัฐในแต่ละประเทศวางหลักในการจ่ายค่าทดแทนให้แก่จำเลยแตกต่างกันเนื่องจากแนวคิดในการกำหนดให้รัฐมีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นมีพื้นฐานแตกต่างกัน กล่าวคือ ในกรณีความรับผิดอันเกิดจากการละเมิดของเจ้าหน้าที่นั้น รัฐมีหน้าที่ในการชดเชยค่าเสียหายโดยพิจารณาว่าเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีการละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อและกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือไม่จึงจะต้องรับผิด หากไม่มีการกระทำที่ถือเป็นการละเมิดก็ไม่ต้องรับผิด ดังนั้น การที่จำเลยถูกคุมขังเพราะการกระทำของบุคคลอื่นแต่ไม่ได้เกิดจากการประมาทของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม รัฐจึงไม่ต้องรับผิด และหากเป็นเช่นนั้นการที่เจ้าพนักงานหรือศาลใช้ดุลพินิจภายใต้กรอบกฎหมายจึงไม่อาจเป็นการละเมิดได้ แต่หลักความรับผิดโดยเด็ดขาดองค์กรนี้จะเห็นได้ว่า เป็นความรับผิดโดยเด็ดขาดโดยไม่คำนึงว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของเจ้าหน้าที่หรือไม่ ถือเป็นการยกระดับของความรับผิดที่ต้องการคุ้มครองจำเลยคดีอาญาที่ถูกจำกัดเสรีภาพอันเกิดจากกระบวนการที่ผิดพลาดและไม่อาจระบุได้ว่าเป็นความผิดของเจ้าหน้าที่หรือไม่ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับได้ว่าเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานโดยไม่ละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่นโดยไม่จำเป็น (ประสิทธิ์ จินพละ, 2561)

5. ผลการวิจัย

5.1 ด้านขอบเขตของความเสียหายที่ได้รับการชดเชย

การเยียวยาความเสียหายเป็นส่วนหนึ่งของการบรรเทาผลร้ายและมีส่วนสำคัญมาก ในการเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม หรือลดผลกระทบความรุนแรงที่ถูกบุคคลละเมิดสิทธิของตนเองตามกฎหมาย ทำให้ต้องเสียหายแก่กายและชีวิต ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้รัฐก็มีบทบาทสำคัญในการควบคุมอาชญากรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรมซึ่งสอดคล้องทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมที่มุ่งเน้นไปที่การควบคุมอาชญากรรมเป็นสำคัญมุ่งถึงการควบคุม ระงับ และปราบปรามถือเป็นหน้าที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น เมื่อผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดตามทฤษฎีการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจึงได้มีแนวคิดที่จะสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยให้รัฐเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งมีเหตุผลสนับสนุน 2 ประการ ดังนี้ (1)

รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรม และ (2) เป็นการขยายบริการทางสวัสดิการสังคมที่รัฐสมควรที่ต้องให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะผู้ตกเป็นผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาตามแนวคิดสวัสดิการสังคม เมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคมย่อมเป็นปัญหาของสังคมที่อยู่ในความปกครองดูแลของรัฐ จึงต้องถือว่าเป็นปัญหาของรัฐโดยตรงและเป็นความบกพร่องของรัฐในการดูแลรักษา ความสงบเรียบร้อยให้กับสังคม เมื่อมีผู้เสียหายจากการก่ออาชญากรรม รัฐจึงควรรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย

โดยการพิจารณาผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นแยกเป็นการพิจารณา “จำเลย” และ “ผู้เสียหาย” คือ สองฝ่ายที่มีบทบาทสำคัญและสัมพันธ์กันโดยตรงในฐานะผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำนั้น แม้ทั้งสองฝ่ายจะอยู่ในสถานะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนในทางกฎหมาย แต่ระบบยุติธรรมที่สมดุลและเป็นธรรมจำเป็นต้องคำนึงถึงสิทธิและศักดิ์ศรีของทั้งคู่ในการดำเนินคดี จำเลย คือ บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดกฎหมายอาญา โดยหลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมคือการให้สิทธิแก่จำเลยในการได้รับความเป็นธรรม เช่น สิทธิในการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าศาลจะพิพากษาว่าผิด สิทธิในการต่อสู้คดี การมีทนาย การได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย เป็นต้น

ในทางกลับกัน ผู้เสียหาย คือ บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด เช่น ถูกทำร้าย สูญเสียทรัพย์สิน หรือบุคคลอื่นเป็นที่รัก แม้จะไม่ได้เป็น “คู่ความหลัก” อย่างเป็นทางการเหมือนจำเลย หรือพนักงานอัยการ แต่ผู้เสียหายก็มีสิทธิหลายประการที่กฎหมายรับรองไว้ เช่น การเข้าเป็นโจทก์ร่วม การขอค่าชดเชย หรือการยื่นคำให้การในชั้นพิจารณาคดี อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติมักเกิดความไม่สมดุลในการคุ้มครองสิทธิของทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะผู้เสียหายซึ่งบางครั้งอาจถูกละเลยหรือได้รับความสำคัญน้อยกว่าจำเลย ทั้งในเรื่องของสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการ การได้รับข้อมูลความคืบหน้าของคดี หรือแม้แต่การเยียวยาความเสียหาย เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาตามระบบกฎหมายไทย แม้ผู้เสียหายจะมีสิทธิยื่นคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา หรือยื่นฟ้องคดีแพ่งแยกต่างหากจากคดีอาญาได้ แต่ในทางปฏิบัติ กลับพบว่ามักมีข้อจำกัดในหลายด้าน โดยเฉพาะ “ขอบเขตของความเสียหาย” ที่สามารถขอรับการชดเชยได้ ซึ่งอาจจำกัดสิทธิของผู้เสียหายและขัดต่อหลักแห่งความยุติธรรมที่แท้จริง ดังนี้

1. ขอบเขตการจ่ายค่ารักษาพยาบาลผู้เสียหายในคดีอาญา ในกรณีค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาลให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท ซึ่งในกรณีที่ผู้เสียหายบางรายอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด จะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้เสียหายในการที่ไม่มีเงินมาจ่ายเพิ่มเติม จึงอาจเกิดการปฏิเสธการเข้ารับการรักษาได้ เนื่องจากไม่มีสวัสดิการด้านอื่น ๆ จะต้องรับผิดชอบเองในส่วนที่เกินดังกล่าว และในกรณีค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท ในกรณีนี้ถ้าหากผู้เสียหายบางรายอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจเกินกว่าจำนวนที่กฎหมายกำหนด จะต้องสร้างความเดือดร้อนในการหาเงินมาใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพเพิ่มขึ้น (นิเมธ พรหมพยัต, 2563)

2. การจ่ายค่าทดแทนกรณีผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนตั้งแต่สามหมื่นบาท แต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท ซึ่งเป็นประเด็นที่ไม่อาจคาดได้ว่า ผู้เสียชีวิตรายใดจะต้องจ่ายเท่าใด ไม่มีการกำหนดแน่นอนลงไปจึงอาจเกิดการเลือกปฏิบัติได้ และการจ่ายค่าจัดการศพให้จ่ายเป็นเงินจำนวน

สองหมื่นบาท ซึ่งเป็นเงินจำนวนน้อยเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน (นิเมธ พรหมพยัต, 2563)

3. การกำหนดสิทธิของจำเลยที่จะได้รับค่าทดแทน รวมถึงค่าใช้จ่ายจะต้องเป็นจำเลยที่ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี ซึ่งจะพิจารณาว่าถ้าหากในกรณีที่จำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวจึงไม่ได้ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี แต่ต้องเสียเวลา เสียค่าใช้จ่าย ในการเดินทางไปพบพนักงานสอบสวนไปขึ้นศาล เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่อสู้คดี ทำให้ขาดจากการทำงาน ขาดรายได้ แต่กลับไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทน (นิเมธ พรหมพยัต, 2563)

4. การจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้แก่จำเลย ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน สี่หมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ซึ่งในกรณีที่ จำเลยบางรายอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด จะเกิด ความเดือดร้อนแก่จำเลยในการที่ไม่มีเงินมาจ่ายเพิ่มเติม จึงอาจเกิดการปฏิเสธการเข้ารับการรักษาได้ เนื่องจากไม่มีสวัสดิการด้านอื่น ๆ การจ่ายค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

5. การจ่ายค่าทดแทนกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตายอันเป็นผล การถูกดำเนินคดีให้จ่ายค่าทดแทนให้จ่ายเป็นเงินจำนวนหนึ่งแสนบาท ซึ่งในกรณีที่จำเลยบางรายต้อง มีความรับผิดชอบในครอบครัวสูง มีค่าใช้จ่ายที่จะต้องรับผิดชอบเป็นจำนวนมาก จะต้องทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความบริสุทธิ์ แต่ต้องมาเสียชีวิตเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด จึงไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายจำนวนดังกล่าว และในกรณีค่าจัดการศพให้จ่ายเป็นเงินจำนวน สองหมื่นบาท ซึ่งไม่เพียงพอต่อการจัดการงานศพของจำเลย (นิเมธ พรหมพยัต, 2563)

จะเห็นได้ว่า ในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญานั้น เป็นการกำหนดเฉพาะที่เป็นตัวเงินในเท่านั้น แต่ไม่ปรากฏเกี่ยวกับค่าเสียหายที่มีใช้ตัวเงินแต่อย่างใด ซึ่งถือได้ว่าการช่วยเหลือ เยียวยาความเสียหายของผู้ได้รับความเสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทยค่อนข้างแคบและได้รับการเยียวยาในอัตราที่ไม่เหมาะสมโดยมีการเยียวยาในด้านการเงินเป็นหลัก ขาดการดูแลด้านจิตใจการเยียวยาโดยการเยียวยาจิตใจของผู้เสียหายในคดีอาญาก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากผู้เสียหายมักเผชิญกับความเครียดและผลกระทบทางจิตใจอย่างรุนแรง จากการศึกษาหากพิจารณาหลักการเยียวยาความเสียหายตามกฎหมายลักษณะละเมิดพบว่า มีบทบัญญัติรับรองในการเยียวยาความเสียหายทางด้านจิตใจที่มีลักษณะเป็นความเสียหายอื่นอันไม่ใช่ตัวเงิน กล่าวคือแม้คำนวณเป็นราคาได้ ดังนั้นการพิจารณากำหนดจำนวนค่าความเสียหายทางจิตใจอันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้นี้โดยเฉพาะย่อมไม่จำเป็นต้องใบเสร็จรับเงินเป็นหลักฐานการจ่ายเงินที่ผู้เสียหายได้จ่ายเงินเพื่อเยียวยาความเสียหายดังกล่าวไป หากสามารถอาศัยหลักการทางแพทยพิจารณาได้ความว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายที่กระทบกระเทือนต่อสภาพจิตใจจริงก็ควรจ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้ทำนองเดียวกันกับหลักเยียวยาความเสียหายเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเจตจำนงของพระราชบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายทางจิตใจให้แก่ผู้เสียหายด้วย (ณรงค์ ใจหาญ, 2556)

5.2 ด้านความล่าช้าในกระบวนการพิจารณา

จากการศึกษาพบว่า เมื่อพิจารณาถึงค่าตอบแทนผู้เสียหายหรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาที่รัฐโดยในส่วนของกรจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ประกอบ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ พ.ศ. 2546 (พรพรรณ กุศลสิทธิธารณ, ม.ป.ป) โดยที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดถึงขั้นตอนการพิจารณาค่าตอบแทนค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายไว้ โดยให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งในกระทรวงยุติธรรมเรียกว่า คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา มีอำนาจหน้าที่พิจารณาอนุมัติค่าตอบแทนค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งเป็นการรวมศูนย์อำนาจการพิจารณาวินิจฉัยคำขอให้อยู่กับคณะกรรมการเพียงชุดเดียวซึ่งไม่เพียงพอต่อการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่มีเพิ่มขึ้น และคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญานี้ไม่ได้มีส่วนในการรับรู้ข้อเท็จจริงของคดีมาตั้งแต่ต้น (ณรงค์ ใจหาญ, 2556) และมีขั้นตอนที่หลายขั้นตอน

ดังนั้น ด้วยขั้นตอนที่มีหลายขั้นตอนส่งผลให้การดำเนินการพิจารณาขอชดเชยค่าเสียหายในคดีอาญานั้นเป็นไปด้วยความล่าช้า ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือจำเลยเป็นจำนวนมาก รัฐจ่ายให้เป็นยอดเงินที่สูง ถือได้ว่าเป็นการเยียวยาที่ได้มาตรฐานในระดับหนึ่งแต่เกิดความล่าช้าในการดำเนินการกระบวนการพิจารณา จนในบางคดีเหยื่อในคดีอาญาอาจได้รับหลังจากที่ถูกละเมิดแล้วถึงสิบปี” (เทวราช สนโศรก, 2563). จากการศึกษพบว่า ด้วยเหตุนี้จึงขัดต่อหลักการพื้นฐานในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นการเข้าถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญโดยได้ระบุการให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนในการเข้าถึงความยุติธรรมได้สะดวก รวดเร็ว ง่ายและประหยัด และแสดงให้เห็นว่าไม่ได้เป็นไปตามหลักประกันที่ให้กับประชาชนที่ว่ารัฐที่ต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกทำหน้าที่ด้วยความเป็นธรรมตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายและการใช้อำนาจมิชอบซึ่งได้กำหนดมาตรฐานการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม กล่าวคือ กระบวนการในการดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เสียหายนั้นต้องหลีกเลี่ยงความล่าช้าในการพิจารณาคดี การสั่งการใด ๆ และการพิพากษาคดีสำหรับผู้เสียหาย

นอกจาก ความล่าช้าด้านขั้นตอนที่มากนั้นจากการศึกษายังพบว่า สาเหตุแห่งความล่าช้าอีกประการหนึ่ง คือ ประเทศไทยในส่วนของกระบวนการพิจารณานั้น องค์กรที่มีหน้าที่ในการพิจารณาค่าตอบแทนแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญานั้น คือ คณะกรรมการพิจารณาฯ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาทั้ง ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา แม้จะได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 โดยปรับปรุงองค์ประกอบของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาและเพิ่มอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการในการแต่งตั้งอนุกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาตามความเหมาะสมรวมถึงกำหนดอำนาจหน้าที่และการดำเนินการของอนุกรรมการรวมทั้งการใช้ยุทธศาสตร์คำวินิจฉัยของอนุกรรมการดังกล่าวตลอดจนกำหนดวิธีการยื่นค่าตอบแทนค่าทดแทนหรือค่าค่าใช้จ่ายและปรับปรุงท้ายพระราชบัญญัตินี้เพื่อให้การจ่าย

ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าตอบแทนค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาสามารถกระทำได้รวดเร็วครอบคลุม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังไม่เพียงพอซึ่งทำให้เกิดความล่าช้า

6. อภิปรายผล

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา “ผู้เสียหาย” มักตกอยู่ในฐานะของผู้เคราะห์ร้ายที่ไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเต็มที่ ทั้งในด้านกฎหมาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายรองรับสิทธิในการได้รับค่าชดเชยไว้ในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ พ.ศ. 2544 แต่ในทางปฏิบัติยังประสบปัญหาด้านขอบเขตของความเสียหายที่ได้รับการชดเชย และด้านความล่าช้าในกระบวนการพิจารณา

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการเยียวยาผู้เสียหายจากต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะการนำหลักการจาก The Victims of Crime Act (VOCA) ของสหรัฐอเมริกา มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของไทย ทั้งในด้านขอบเขตความเสียหายและการพิจารณาการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา

การนำ พระราชบัญญัติคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม พ.ศ. 2527 (Victims of Crime Act of 1984 (VOCA)) ของสหรัฐอเมริกามาประยุกต์ใช้ภายใต้บริบทกฎหมายประเทศไทยในการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา

การเยียวยาผู้เสียหายจากคดีอาญาเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในยุคที่เน้นสิทธิมนุษยชนและความเป็นธรรมอย่างรอบด้าน ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายสำคัญที่ชื่อว่า Victims of Crime Act (VOCA) ซึ่งตราขึ้นในปี ค.ศ. 1984 เพื่อสนับสนุนการเยียวยาผู้เสียหายจากอาชญากรรมผ่านกองทุนเยียวยา (Crime Victims Fund) ซึ่งได้รับเงินจากค่าปรับของจำเลย ไม่ใช่จากภาษีของประชาชนโดยตรง แนวทางนี้ถือเป็นการแบ่งเบาภาระรัฐ ขณะเดียวกันก็คืนความยุติธรรมให้กับผู้เสียหายอย่างเป็นรูปธรรม (U.S. Department of Justice, Office for Victims of Crime, n.d.)

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การก่ออาชญากรรมเป็นการกระทำความผิดร้ายแรงที่มีผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และการอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขของประชาชนในสังคมซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นความผิดอาญา ผู้กระทำความผิดต้องถูกฟ้องคดีต่อศาลและต้องถูกลงโทษ ในขณะที่เดียวกันผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญานั้นโดยที่ตนเองไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ก็ควรที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิดอาญานั้นด้วย ในบางกรณีรัฐก็ไม่สามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม อีกทั้ง จากแนวความคิดที่ว่ารัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองความปลอดภัยให้กับประชาชน เมื่อรัฐไม่สามารถควบคุมไม่ให้เกิดอาชญากรรมได้ รัฐจึงต้องรับผิดชอบเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย (ศรีนยา สีมา, 2562) กล่าวได้ว่า การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายถือเป็นสวัสดิการสังคมเพราะเด็ตร้อนเป็นหน้าที่ของรัฐหากเราอมรับว่าความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสของมนุษย์เป็นเรื่องที่รัฐควรยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ (ตรีสุตา ทองสุก, 2561)

ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice System) มีความจำเป็นต้องสอดคล้องกับแต่ละสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้ กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และต้องมีการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ดังนั้นประเทศไทยต้องศึกษามาตรการการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักการเยียวยาของผู้เสียหายในคดีอาญาได้อย่างรวดเร็วและยุติธรรม

1. ควรมีการปรับขยายขอบเขตในครอบคลุมถึงด้านจิตใจด้วย โดยการปรับเพดานอัตราการเยียวยาขยายให้กว้างขึ้นเพื่อให้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน

2. จัดตั้งกองทุนเยียวยาไว้โดยเฉพาะจากเงินค่าปรับและทรัพย์สินที่ริบได้จากอาชญากรรมตามแนวทางของพระราชบัญญัติคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม พ.ศ. 2527 (Victims of Crime Act of 1984 (VOCA)) สหรัฐอเมริกา ใช้เงินค่าปรับและเงินที่ได้จากการยึดทรัพย์สินของผู้กระทำผิดมาเป็นแหล่งรายได้สำหรับกองทุนเยียวยาโดยเฉพาะ ไทยสามารถนำแนวคิดนี้มาใช้โดยจัดตั้ง “กองทุนเพื่อการเยียวยาผู้เสียหายจากคดีอาญา” ที่มีรายได้จากแหล่งถาวร

3. ส่งเสริมสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมสหรัฐอเมริกามีการรับรอง “สิทธิของเหยื่อ” อย่างชัดเจน เช่น สิทธิในการรับข้อมูลคดี สิทธิในการเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรม และสิทธิในการแสดงความรู้สึกต่อศาล (Victim Impact Statement) ประเทศไทยควรบัญญัติกฎหมายหรือปรับปรุงมาตราที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เสียหายมีสถานะและเสียงในกระบวนการพิจารณาคดี ทั้งในขั้นตอนสอบสวน การพิจารณาคดี และการตัดสินโทษ

8. เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ ใจหาญ. (2556). *โครงการพัฒนากฎหมายและประสิทธิภาพการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมาตรฐานสากล*. (รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
- ตรีสุดา ทองสุก. (2561). *การเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา*. การศึกษาค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เทวราช สนโศรก. (2563). *มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาเหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญาและสิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐ*. *วารสารการศึกษามหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* 6(2).
- นนทวรรณ ปันงาม. (2556). *การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. การศึกษาค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิเมธ พรหมพยัค. (2563). *มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม*. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 7(11).
- ประสิทธิ์ จินพละ. (2561). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายให้แก่จำเลยและผู้ต้องหาในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

- พรพรรณ กุศลสิทธิธารณ. (ม.ป.ป). ปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย. การศึกษาค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก (6 เมษายน 2560)
- วุฒิพงษ์ วิบูลย์วงศ์. (2549). *หลักนิติธรรมกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา*. (รายงานของการอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 1 วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ).
- ศรันยา สีมา. (2562). *ค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา*. รายการร้อยเรื่อง เมืองไทย สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภาและสำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- แสงเทียนน้อย คะสา. (2564). *การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษาการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อริยพร โพธิโส. (2552). สิทธิในการได้รับการเยียวยา จากรัฐของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา. *จุลนิติ*, 6(1).
- General Assembly resolution 2200A (XXI). (1976). *International Covenant on Civil and Political Rights*. Retrieved January 12, 2025, from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>
- Quakersintheworld. (n.d.). *Margery Fry*. Retrieved January 12, 2025, from <https://www.quakersintheworld.org/quakers-in-action/84/Margery-Fry>
- R. Morgan. (2016). *What is Victimology and Why Is It Important in Forensic Psychology*. Retrieved January 12, 2025, from <https://www.waldenu.edu/online-masters-programs/ms-in-forensic-psychology/resource/what-is-victimology-and-why-is-it-important-in-forensic-psychology>
- U.S. Department of Justice, Office for Victims of Crime. (n.d.). *Victims of Crime Act (VOCA) Fact Sheet*. Retrieved January 12, 2025, from <https://ovc.ojp.gov>